30/01/2021

“Ο Μ. Βασίλειος απευθύνεται προς τους νέους”

/ Νέοι και Εκκλησία

Γράφει ο Πρεσβύτερος Ηρακλής Φίλιος, Βαλκανιολόγος και Θεολόγος – Εφημέριος Ι.Ν. Αγίου Δημητρίου Διάβας (Ι.Μ. Σταγών & Μετεώρων)

Το μήνυμα της Εκκλησίας στη σύγχρονη εποχή

Είναι δύσκολο να ξεχωρίσει κάποιος κάτι από τη ζωή των Τριών Ιεραρχών. Η συμβολή τους στην ορθόδοξη θεολογία, τα θεολογικά γράμματα, την λειτουργική ζωή της Εκκλησίας είναι μοναδική. Η αφετηρία δε όλων των παραπάνω βρίσκεται στον Θεό και στην πίστη τους σ’ Εκείνον.

Είναι γνωστό πως υπήρξαν πολυγραφότατοι. Το έργο τους μάλιστα εκτείνεται σε ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόντων. Ένα έργο όμως του Μ. Βασιλείου ελκύει το ενδιαφέρον, καθότι στο έργο αυτό ο ίδιος απευθύνεται στους νέους της εποχής του. Το έργο φέρει τον τίτλο ‘’ Πρός τούς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων’’. Πρόκειται για μία παιδαγωγική ομιλία, στην οποία δίνει συμβουλές προς τους νέους σχετικά με τη θύραθεν παιδεία. Υπάρχει λόγος που ο Μ. Βασίλειος έγραψε αυτό το έργο. Ο Ιουλιανός είχε εκδώσει διάταγμα σύμφωνα με το οποίο απαγόρευε τους χριστιανούς διδασκάλους να διδάσκουν την κλασσική φιλολογία,

την ρητορική και την φιλοσοφία.

Ο Μ. Βασίλειος απευθύνεται με πολύ αγάπη προς τους νέους. Κι ενώ θα περίμενε κανείς ο Μ. Βασίλειος να στηλιτεύσει τη θύραθεν παιδεία, απεναντίας προτρέπει τους νέους να μελετούν τους ποιητές, λογογράφους, ρήτορες, φιλοσόφους. Μάλιστα εμφανίζει την θύραθεν παιδεία ως προπαιδεία στα θεία πράγματα, χωρίς να απορρίπτει το γεγονός πως η παιδεία αυτή γεννάει την αρετή. Αυτό διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, αφού συχνά ακούγονται κατηγορίες εναντίον των Πατέρων της Εκκλησίας, στους οποίους προσάπτουν πολεμική εναντίον της ελληνικής παιδείας.

Το πνεύμα του Μ. Βασιλείου είναι ανοιχτό, πρωτοποριακό για την εποχή του. Μάλιστα η τακτική του (όπως και των άλλων δύο Ιεραρχών) θυμίζει τη ‘’φιλοσοφία’’, το ύφος της Α’ Αποστολικής Συνόδου του 49 μ.Χ.. Ο Μ. Βασίλειος δεν εξορκίζει τη θύραθεν παιδεία. Εκείνο που απορρίπτει είναι η μυθολογία περί θεών που συναντάται σ’ αυτήν. Στο έργο του παρουσιάζει τον Ησίοδο, Πλάτωνα, Όμηρο, Πλούταρχο, Αισχύλο, Ευριπίδη, Σόλωνα και άλλους σπουδαίους άνδρες της αρχαιότητας ως παραδείγματα ενάρετου βίου, σημειώνοντας ‘’να δέχεσθε από αυτούς ό,τι είναι χρήσιμο και να γνωρίζετε τι πρέπει να παραβλέπετε’’. Η αρετή μετράει για τον Μ. Βασίλειο, αφού λέει πως ‘’είναι το μόνο αναφαίρετο από τα κτήματα, διότι παραμένει στον άνθρωπο και εφόσον ζει και όταν πεθάνει’’. Εξάλλου, ο αδερφός του, άγιος Γρηγόριος Νύσσης, συνηγορεί προς αυτό λέγοντας με τη σειρά του πως η φιλοσοφία δεν είναι απόβλητη προς την τεκνογονία της αρετής.

Στην ομιλία προς τους νέους ο Μ. Βασίλειος χρησιμοποιεί παραδείγματα για να τους δείξει πως χρειάζεται να επιλέγουμε κάθε τι καλό προς την αρετή. Όπως κάποιοι απολαμβάνουν την ευωδία και το χρώμα από τα άνθη, οι μέλισσες παίρνουν και το μέλι από αυτά. Γράφει επίσης: ‘’Και όπως, όταν κόβουμε από την τριανταφυλλιά το άνθος, παραμερίζουμε τα αγκάθια, έτσι και στην περίπτωση των συγγραμμάτων αυτών, αφού καρπωθούμε από αυτά όσο είναι χρήσιμο, ας προφυλαχθούμε από το βλαβερό’’. Βρίσκει ομοιότητες ανάμεσα στους φιλοσόφους και στους Πατέρες. Συγκεκριμένα, σε μία προσπάθεια του να συνδέσει τον Πλάτωνα με τον απόστολο Παύλο, αναφέρει πως το σώμα ας φροντίζεται όσο χρειάζεται (Πλάτων), κάτι που θυμίζει τον λόγο του Παύλου ‘’και μη φροντίζετε για την σάρκα για να ικανοποιείτε τις επιθυμίες της’’ (Ρωμ. 13, 14).

Ο Μ. Βασίλειος ανοίγεται στην κοινωνία, στους ανθρώπους, στην παιδεία. Δεν φοβάται μήπως απειληθεί η πίστη του. Οι Τρεις Ιεράρχες υιοθετούσαν τα σχήματα του κόσμου, της εποχής τους, της κοινωνίας στην οποία ζήσουν και έντυναν την αλήθεια, το δόγμα. Η Εκκλησία δεν είναι αποκομμένη από τον κόσμο. Ζει την

αλήθεια της μέσα στην κάθε εποχή. Δεν προσαρμόζεται στον κόσμο τούτου. Οι Πατέρες δεν προσάρμοσαν την αλήθεια της Εκκλησίας στα δεδομένα και στις αντιθέσεις της κάθε εποχής. Προσαρμόζονταν στα σχήματα της κάθε εποχής, τα οποία χρησιμοποιούσαν για να διακονηθεί το μυστήριο του Θεού και η αποκεκαλυμμένη αλήθεια. Είναι γνωστό το θεολογούμε ‘’ἁλιευτικῶς, ἀλλ’ οὐκ ἀριστοτελικῶς’’ του αγίου Γρηγορίου Θεολόγου.

Είναι αλήθεια πω η Εκκλησία δεν δαιμονοποιεί την τεχνολογία, τα επιστημονικά επιτεύγματα, αλλά ισορροπεί σε αυτά και στην πίστη. Για τον Μ. Βασίλειο πίστη και γνώση είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους και γι’ αυτό χρησιμοποιεί ένα πολύ όμορφο όρο για να περιγράψει τη σχέση αυτή, τον όρο ‘’προσκύνησις’’ και των δύο στον Θεό. Αν ο σύγχρονος άνθρωπος και ιδίως οι νέοι διάβαζαν τις παιδαγωγικές και κοινωνικές ομιλίες των Τριών Ιεραρχών, η κοινωνία μας θα έθετε σε άλλη βάση τη σχέση της με τον εαυτό, τον Θεό, τον άλλον. Τα έργα των Τριών Ιεραρχών, έργα πλούτου και ομορφιάς, καλούν σε ανάγνωση για να μας υπενθυμίσουν την ύπαρξη του Θεού, την πορεία του ανθρώπου στην κτίση, το ρόλο του περιβάλλοντος στην ιστορία, τη σχέση με τον συνάνθρωπο και το γεγονός της σωτηρίας. Γεγονός αναλλοίωτης υπαρκτικής ανάγκης σε αλλοιωμένες στιγμές του κάθε χρόνου.